

Zusammenfassung: Neue Daten bezüglich des bronzezeitlichen Goldfundes von Căuaș

Im Herbst des Jahres 1965 kam beim Pflügen in Căuaș, in der Flur Unghiura Molnăreștilor, in einer Tiefe von 0,35-0,40 m, ein spätbronzezeitlicher Goldfund zum Vorschein. Der Fund, besteht aus vier offenen Armringen mit rhombischem Querschnitt, davon zwei Stücke von Entdeckern fragmentiert wurden, wurde von den Behörden beschlagnahmt und gelangte in das Numismatische Kabinett der Bibliothek der Rumänischen Akademie, später ins Nationalmuseum in Bukarest. 1967 wurde in Căuaș ein anderer goldener Armring gefunden, der ebenfalls von den Behörden beschlagnahmt wurde, dessen Schicksal aber unbekannt bleibt. Es ist offensichtlich, dass das Stück nicht in eine öffentliche Sammlung gelangte. Als noch der Armring sich in Verwahrung der Polizei in Baia Mare befand, hatte ich die Möglichkeit ihn zu zeichnen und messen. Der offene Armring hatte eine asymmetrische Form, rhombischen Querschnitt und verjüngte Enden, die vor der Deponierung geschnitten wurden (inn. Dm. 9,2 cm, D. 1,0 cm, Gew. 158 g). Erst kürzlich habe ich erfahren, dass der 1967 aufgetauchte Armring ebenfalls in der Flur Unghiura Molnăreștilor gefunden wurde (frdl. Mitteilung Liviu Marta). Heute ist es unmöglich gewiss festzustellen, ob dieses Stück zum 1965 entdeckten Goldfund gehört. Die identische Fundstelle und die Form der Fundstücke sprechen für die Zugehörigkeit der fünf Armringe zu einem einheitlichen Fund. Es gibt Informationen, dass in der Flur Unghiura Molnăreștilor nach 1967 noch ein goldener Armring vorkam. Ein durch die Form und Dimensionen ähnliches Stück jenem von Căuaș stammt aus dem Goldfund von Hodiș (Gew. 158,77 g). Sowohl dieses Stück als die Armringe von Căuaș wurden nicht als Schmuck benutzt; sie dienten als Barren, eventuell auch als Tauschmitteln. Das Problem, ob ein Teil der goldenen Ringe und Armringe mit rhombischem Querschnitt zu einem monetären Struktur gehörten, sollte noch erörtern. Es scheint trotzdem, dass die Zahl 6,50 g als Grundmaß für die Gewichte dieser Goldstücke akzeptiert werden kann. Die goldenen Ringe und Armringe mit rhombischem Querschnitt stellen Erzeugnisse der spätbronzezeitlichen Metallurgie besonders in Siebenbürgen und im Obertheissgebiet in einer längeren Zeitspanne dar. Da es im Fund von Căuaș keine Vergesellschaftung von Gegenständen gibt, kann ihn nicht zweifellos einer bestimmten Periode zugeschrieben werden. Da seine Fundstelle sich in der Nähe einer befestigten Gáva-Siedlung befindet, scheint es am wahrscheinlichsten, dass der Goldfund in die Spätbronzezeit 3 (ältere Urnenfelderzeit, bzw. Hallstatt A) datiert. Es ist dennoch zu bemerken, dass in Căuaș vier frühere Bronzefunde, alle vom Typ Uriu-Ópályi, sowie zwei Nackenscheibenäxte vom Typ B₃, Variante Cehăluț entdeckt wurden. Es wäre also nicht ausgeschlossen, dass der Goldfund mit diesen Funden zeitgleich war.

Резюме: Нові дані щодо золотого скарбу епохи бронзи з Кауаш

ІВосени 1965, під час оранки, вийшов на поверхню у Кауаш, на межі Унгуіра Молнарешітілор, на глибині 0,35-0,40 м, золотий скарб пізньої Бронзи. Знахідка, яка складається з чотирьох відкритих браслетів з ромбовидними елементами, з яких два були фрагментовані відкривачами, була конфіскована владою і принесена в нумізматичний кабінет Академічної Бібліотеки, пізніше у Бухарестський Національний музей. У 1967 році був виявлений у Кауаш інший золотий браслет, який також був конфіскований владою, доля якого залишається невідомою. Однак явно, що предмет не потрапив до публічної колекції. Тоді, коли браслет знаходився ще на зберіганні у відділі міліції Бая Маре, я мав можливість змалювати його і виміряти. Відкритим браслет мав асиметричну форму, у розрізі ромбоподібний елемент та кінці витончені, які були прирізані перед їх покладанням (внутрішній діаметр 9,2 см, товщина 1 см, вага 158 г).. Недавно, з'ясувалося, що браслет, який з'явився у 1967 році, також був знайдений на межі Унгуіра Молнарешітілор (інформація Лівіу Марта). Зараз не представляється можливим встановити з впевненістю чи належить цей предмет скарбу, який був знайденим у 1965 році. Місце знахідки ідентичне і форма браслету тяготеє до приналежності до тих п'ятьох предметів, знайдених разом. Існує інформація, що у точці межі Унгуіра Молнарешітілор після 1967 року з'явився ще один золотий браслет. Подібний предмет за формою та вагою з тим, що з Кауаш, походить із золотого скарбу з Нодіш. Маючи вагу 158,77 г. Цей предмет, як і браслет із Кауаш, були не прикрасами, а злитками і відповідно засобами обміну. Проблема, якщо частина із цих браслетів і золотих кілець ромбоподібної форми належали якійсь монетній структурі, ще потрібно обговорити. Можливо, що 6,50 г, як базова одиниця для

Fig. 1. Căuaș. Togul Molnăreștilor (Foto Liviu Marta).

ваги цих предметів, може бути прийнятною. Браслети та золоті кільця, ромбоподібні у розрізі, представляють вироби металургії пізньої бронзи, зокрема, у Трансільванії і теренах Верхнього Потисся впродовж тривалого часу. Оскільки у знахідці з Кауаш не існує спільності предметів, вона не може бути з впевненістю віднесена до якогось певного періоду, оскільки місце знахідки було неподалік від фортифікованого поселення Гава, найімовірніше, що вона датована періодом пізньої бронзи III (ältere Urnenfelderzeit, respectiv Hallstatt A). Слід відмітити, що в Кауаш було знайдено 4 депозити бронзи більш раннього періоду, всі типу Уріу-Опалій, а також дві сокири з диском та шипом типу ВЗ, варіант Чехалуц. Отже, не виключено, що золотий скарб міг бути однолітком з цими знахідками.

Cuvinte cheie: Căuaș, tezaur de aur, brățară cu secțiunea rombică, Bronz târziu

Schlüsselwörter: Căuaș, Goldfund, Armring mit rhombischem Querschnitt, Spätbronzezeit

Ключові слова: Кауаш, золота спадщина, браслети та золоті кільця ромбоподібні у розрізі, пізня бронза.

În toamna anului 1965, cu prilejul unor lucrări agricole, a fost descoperit pe teritoriul localității Căuaș (jud. Satu Mare), pe atunci aparținând administrativ raionului Carei, regiunea Maramureș, un tezaur de aur din epoca bronzului. Descoperitorii au împărțit între ei piesele tezaurului, după care au încercat să le valorifice la un bijutier. De la acesta, piesele au fost confiscate de organele de miliție în cursul anului 1966. Ele au fost aduse la Baia Mare, la Direcția Miliției Regiunii Maramureș, în vederea efectuării unor cercetări în legătură cu împrejurările în care s-a făcut descoperirea și cu încercarea de valorificare. S-a cerut Muzeului Regional Maramureș o expertiză cu privire la vechimea și valoarea pieselor. Ea a fost făcută de mine împreună cu Mircea Zdroba, amândoi arheologi la menționatul muzeu. Cu acest prilej am fost informați că tezaurul, care era format din patru brățări de aur, dintre care două au fost fragmentate de către descoperitori, a fost găsit pe tarlăua *Unghiura*, ce aparținea CAP-ului Căuaș, la o adâncime de 0,35-0,40 m. Ni s-a permis fotografierea pieselor și măsurarea lor, iar Nicolae Reisfeld, de

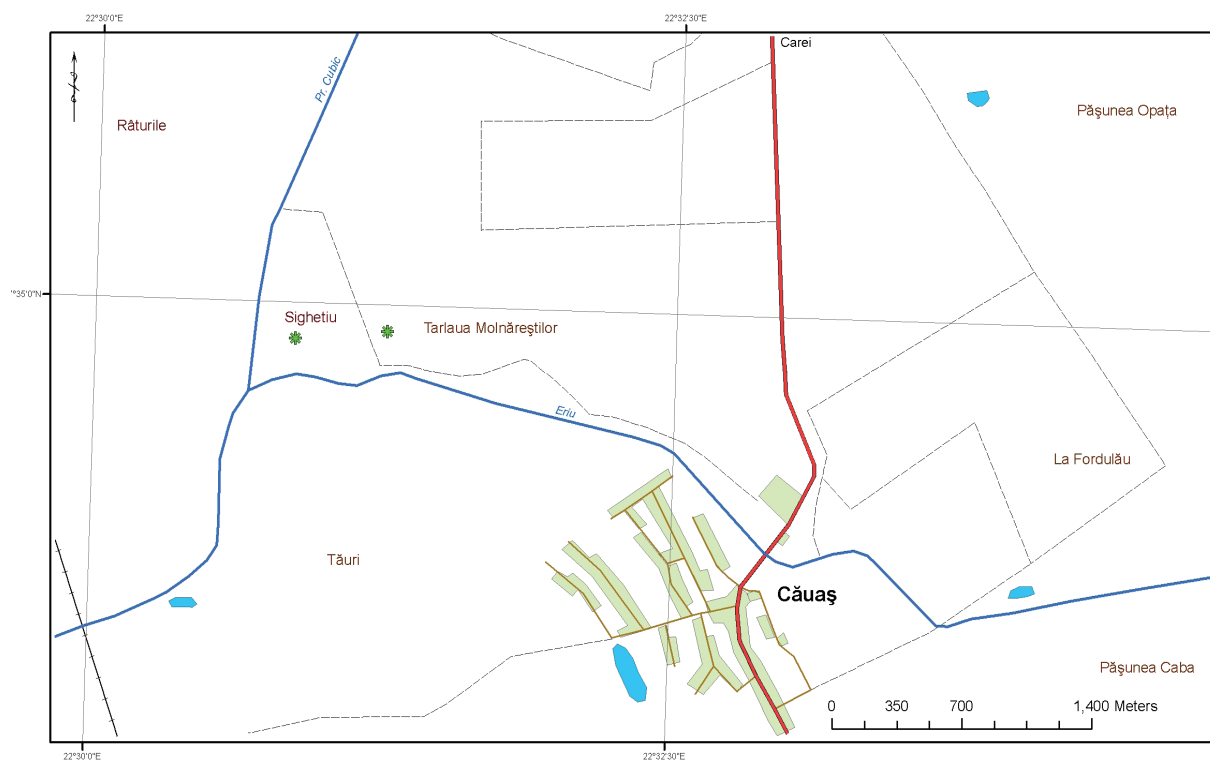

Fig. 2. Căuaș. Harta localității cu locurile de descoperire Togul Molnăreștilor și Sighetiu.

la Laboratorul de restaurare al muzeului, a realizat copii în ghips ale celor două brățări întregi¹.

După terminarea cercetărilor penale, piesele au fost depuse, conform legislației de atunci, la Banca Națională a României, sucursala Baia Mare, apoi au ajuns, în primăvara anului 1967, în colecția Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei din București, iar ulterior la Muzeul Național de Istorie a României (în continuare MNIR).

Descoperirea a fost pentru prima dată prezentată în literatura de specialitate de către Octavian Iliescu², apoi ea a fost repertoriată în catalogul descoperirilor de aur transilvănene realizat de Mircea Rusu, aici fiind ilustrată în desen una dintre brățări³. Tezaurul a fost menționat și de către Amália Mozsolics⁴. O discuție mai amplă cu privire la brățările de la Căuaș a fost publicată în studiul lui Dorin Popescu⁵. În niciuna dintre amintitele lucrări nu este precizat punctul de hotar în care au ieșit la iveală piesele. O informație, totuși vagă, cu privire la acest punct a fost furnizată de Tiberiu Bader, care, descriind pe scurt tezaurul, spunea că locul său de descoperire se află în apropiere de punctul *Sighetiu*, unde au fost puse în evidență urme ale unei „așezări deschise hallstattiene”⁶. János Némethi afirma, într-o lucrare publicată în 1982, că tezaurul a fost descoperit în punctul *Tarlaua Unghiura*, din vecinătatea punctului *Sighetiu*⁷, iar într-o lucrare mai recentă, din 1999, că locul de descoperire se numește, potrivit informațiilor primite încă în 1967, *Unghiura lui Tomuș*⁸. Distanța mică dintre punctul unde se găsește așezarea fortificată și cel

¹ Aceste copii au ajuns la muzeul din Satu Mare. Informație Liviu Marta.

² Iliescu 1968.

³ Rusu 1972, 45, nr. 17, pl. II, 2 („Căuaș IV”).

⁴ Mozsolics 1973, 193.

⁵ Popescu 1975, 43 sqq., pl. VII.

⁶ Bader 1978, 122, nr. 20, pl. LXXXIX, 3-4. Despre o așezare deschisă relatează și János Némethi (1982, 48). De fapt, este vorba de o așezare fortificată, vezi Marta *et al.* 2010, 131 sq., fig. 9, fig. 11-12; Marta *et al.* 2012; Kienlin, Marta 2014, 382 sqq.

⁷ Némethi 1982, 48 („Căuaș IV”).

⁸ Némethi 1999, 18. Informații similare cu privire la denumirea locului de descoperire a tezaurului au fost furnizate de același autor într-o carte de popularizare a descoperirilor arheologice din județul Satu Mare, în care se vorbește însă de doar trei brățări de aur care ar fi apărut la Căuaș, vezi Némethi 2009, 62.

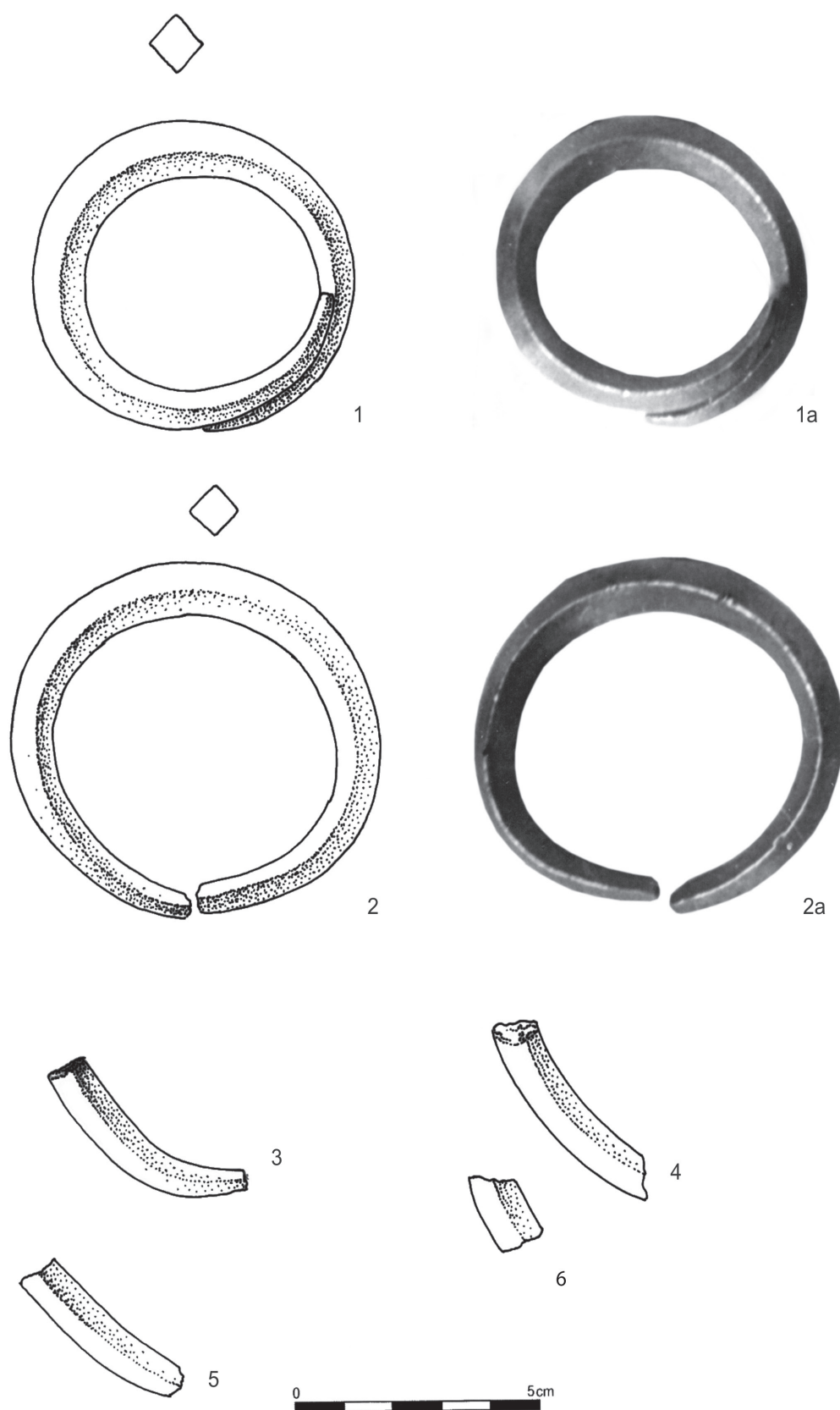

Fig. 3. Căuaș. Tezaur de aur. Piese găsite în 1965.

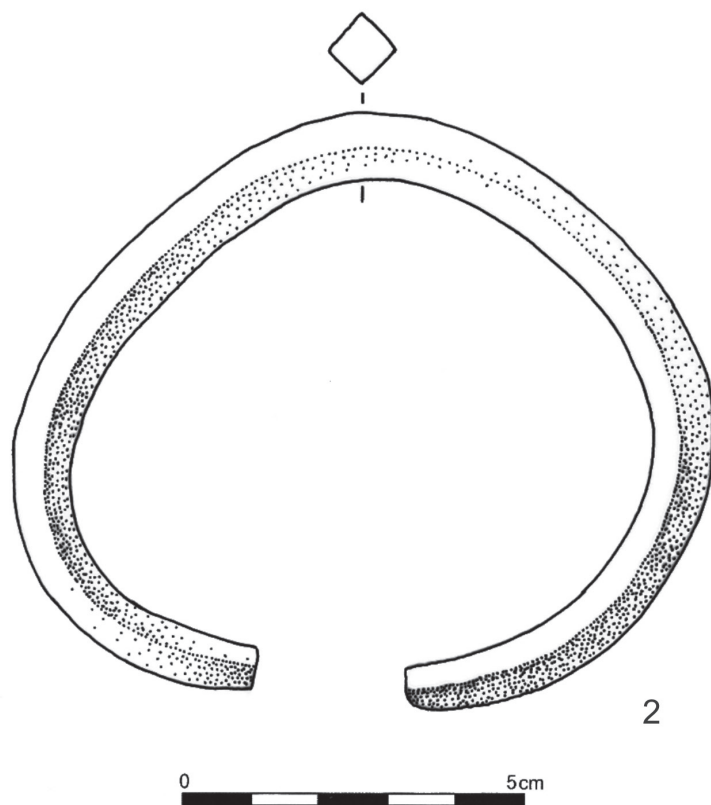
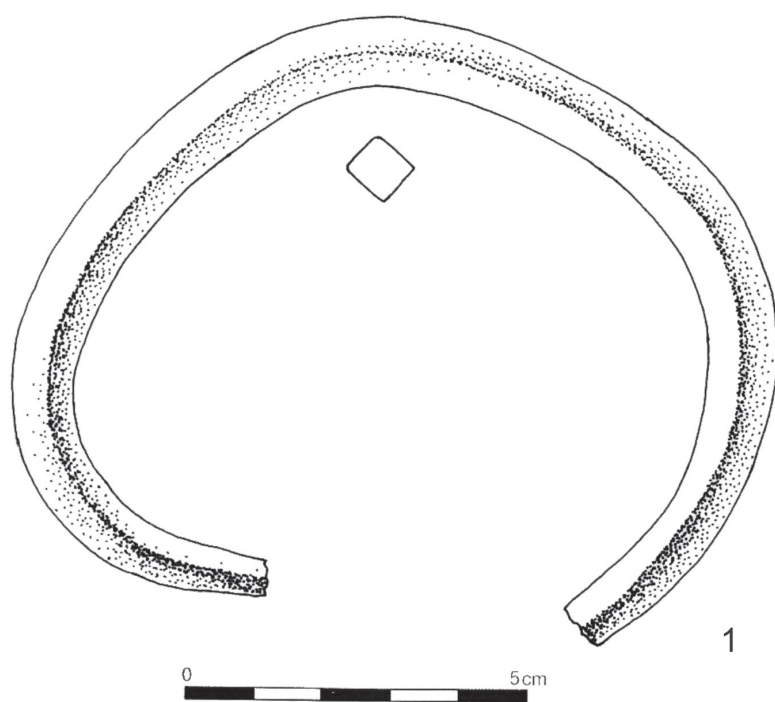

Fig. 4. Brățări de aur. 1. Căuaș. 2. Hodiș.

în care a apărut tezaurul a fost menționată și în studiul referitor la măsurătorile geomagnetice efectuate la Căuaș⁹.

Potrivit informațiilor primite de la Liviu Marta, locul de descoperire a tezaurului se numește *Unghiura Molnăreștilor* (fig. 1), aflat la cca 300 m est de punctul de hotar *Sighetiu*, care este plasat la 3,5 km nord-vest de localitate, în apropiere de confluența pârâului Cubic cu Canalul Eriu (fig. 2)¹⁰.

Descrierea pieselor: 1. Brățară deschisă, capetele subțiate și suprapuse, secțiunea rombică. Diam. ext. 5,80/6,60 cm, diam. int. 4,0/4,7 cm, gros. max. 1,1 cm, greutate. 137,10 g, titlul aurului 900 ‰¹¹. Nr. inv. P. 23475 (fig. 3, 1a. 1b). 2. Brățară asemănătoare cu aceeași secțiune, capetele deschise și apropiate. Diam. ext. 6,67/7,55 cm, diam. int. 5,12/5,80 cm, gros. max. 1,0 cm, greutate. 136,45 g, titlul aurului 900 ‰. Nr. inv. P. 23474 (fig. 3, 2a. 2b). Pe ambele piese sunt vizibile urme de lovire și zgârieturi, care par să fie recente. 3. Capăt subțiat de la o brățară cu secțiunea rombică. Greutate. 21,98 g. Nr. inv. P. 23477 (fig. 3, 3). 4. Fragment din bara unei brățări cu aceeași secțiune. Greutate. 34,65 g. Nr. inv. P. 23476 (fig. 3, 4). 5. Capăt ușor subțiat de la o brățară cu aceeași secțiune. Greutate. 25,70 g. Nr. inv. P. 23748 (fig. 3, 5). 6. Fragment din bara unei brățări cu aceeași secțiune. Greutate. 13,85 g. Nr. inv. P. 23479. Pe toate fragmentele sunt vizibile urmele cleștelui folosit la tăierea recentă a pieselor. Fragmentele recuperate nu permit stabilirea exactă a numărului brățărilor din care provin. Faptul că ele au aparținut la două brățări rezultă doar din declarațiile descoperitorilor, respectiv ale anchetatorilor.

În iunie 1967 a fost descoperită o altă piesă de aur la Căuaș. Și această piesă a ajuns la Direcția Miliției Regiunii Maramureș, iar eu am fost din nou solicitat să o expertizez. Pe lângă informația cu privire la data descoperirii, am aflat doar că descoperitorul se numește Teofil Podină, iar locul în care a apărut este „tarlaua CAP însămnântată cu sfeclă”. Am desenat și am măsurat piesa. Despre soarta sa ulterioară nu am niciun fel de date.

Piesa, care se pare că n-a ajuns într-o colecție publică, a rămas până în prezent inedită, aceasta și datorită lipsei unor informații cu privire la locul său exact de descoperire. De abia recent, în urma investigațiilor făcute de Liviu Marta, s-a aflat că ea a fost descoperită tot în punctul *Unghiura Molnăreștilor*, această informație fiind primită chiar de la descoperitor.

Descrierea piesei: Brățară deschisă din bară cu secțiunea rombică, îndoită asimetric, capetele subțiate și retezate. Diam. ext. 11,2 cm, diam. int. 9,2 cm, deschizătura la capete 4,5 cm, gros. max. 1,0 cm, greutate. 158 g (fig. 4, 1).

În prezent nu se mai poate stabili cu toată certitudinea dacă piesa mai sus descrisă aparține sau nu tezaurului descoperit în 1965. Locul identic de descoperire și aspectul lor pledează pentru apartenența celor cinci brățări la o descoperire unitară. Este posibil ca acestui tezaur să-i fi aparținut încă o brățară de aur, despre care există informații că ar fi fost descoperită, la o dată după 1967, tot în punctul *Unghiura Molnăreștilor*¹².

Brățărilor de aur de la Căuaș nu au avut, în mod aproape cert, funcția de podoabă, diametrul lor mic nepermițând purtarea lor pe brațe sau, eventual, pe picioare¹³. Cel mai probabil, aceste piese au fost lingouri destinate prelucrării ulterioare.

O parte a brățărilor și verigilor cu secțiunea rombică, respectiv fragmente de piese de acest fel au putut însă reprezenta mijloace de plată în cadrul unui sistem premonetar. Standardele de greutate sau unitățile de măsură ale unui astfel de sistem, presupunând că acestea erau stabile pe perioade mai lungi sau mai scurte într-o anumită arie culturală, sunt însă greu de determinat, chiar dacă baza de date care fundamentează aceste determinări a devenit, prin publicarea unor noi descoperiri, mai relevantă. O încercare recentă în acest sens a fost făcută pentru o parte a descoperirilor transilvănene de către Horia Ciugudean, punctul de plecare fiind analiza greutății pieselor de aur din depozitul I de la Cugir¹⁴.

⁹ Marta *et al.* 2010, 131; Kienlin, Marta 2014, 384.

¹⁰ Liviu Marta crede că denumirea amintită de János Némethi în lucrarea din 1999 și cea furnizată de el indică același punct de hotar.

¹¹ Titlul aurului menționat aici, preluat din Registrul de inventar al Tezaurului MNIR, este ușor deosebit de cel precizat în studiile lui Octavian Iliescu și Dorin Popescu. Anumite diferențe sunt și între dimensiunile pieselor precizate în cele două studii și cele măsurate de mine.

¹² Informație Liviu Marta.

¹³ Desigur, nu poate fi exclusă cu totul posibilitatea ca astfel de piese să fi fost purtate altfel decât trase pe membre, de exemplu să fi fost agățate în păr, pe îmbrăcăminte etc., ne lipsesc însă dovezile arheologice certe în acest sens.

¹⁴ Ciugudean 2010.

Compararea greutateii verigilor de la Cugir cu cele ale fragmentelor de la Căuaș¹⁵ este însă lipsită de utilitate, întrucât fragmentarea acestora din urmă este de dată recentă¹⁶.

Brățara de dimensiuni mai mari de la Căuaș poate fi însă comparată cu o piesă ce provine din tezaurul de aur de la Hodiș (jud. Bihor, România), care se păstrează la MNIR. Este vorba tot de brățară deschisă din bară cu secțiunea rombică, îndoită oval, capetele subțiate și tăiate drept. Brățara prezintă urme de lovături, ce par să fie recente. Diam. ext. 8,60/10,26 cm, diam. int. 6,68/8,58 cm, deschizătura la capete 2,2 cm, gros. max. 0,90 cm, greut. 158,77 g, titlul aurului 750 ‰. Nr. inv. B. 70 și 22515 (fig. 4, 2). În compoziția tezaurului se mai află, pe lângă alte piese, două brățări mai mici cu secțiunea rombică.

Tezaurul de la Hodiș, descoperit, în 1970, cu prilejul unor lucrări agricole, a rămas în bună parte inedit. Piese sale au fost menționate de către Mircea Rusu¹⁷ și au fost descrise pe scurt de către Ștefan Burda, care a publicat și două imagini fotografice ale uneia dintre brățările cu capetele bispiralice, precum și desenele celor două brățări de acest tip¹⁸. Aceleași brățări au fost reproduse fotografic și în catalogul unei recente expoziții, localitatea de descoperire fiind totuși menționată cu semnul întrebării¹⁹.

Brățările mai mari de la Căuaș și Hodiș sunt foarte asemănătoare ca aspect, iar greutatea lor este aproape identică. Pare destul de probabil că această identitate nu este întâmplătoare, iar rețezarea capetelor brățării de la Căuaș a fost făcută tocmai pentru a se obține o greutate similară piesei de la Hodiș. O trecere în revistă a celorlalte descoperiri de brățări de aur cu secțiunea rombică ne arată însă că cele două piese sunt totuși singulare prin dimensiunile lor.

Astfel de descoperiri sunt numeroase în Bazinul Carpatic. Ele sunt fie componente ale unor tezaure de aur, fie se află în asociere cu piese de bronz în cadrul unor depuneri, în care acestea din urmă reprezintă de regulă majoritatea. Există și un număr redus de descoperiri izolate, precum și câteva care au apărut în ansambluri funerare.

Fără pretenția de a fi repertoriat întregul ansamblu de verigi și brățări cu secțiunea rombică de aur din Bazinul Carpatic, menționez următoarele descoperiri de acest fel:

A. Tezaure și descoperiri izolate de aur:

Aggtelek, Baradla-barlang (peștera Baradla), Borsod-Abaúj-Zemplén m., Ungaria. Verigă (11,43 g), fragment de verigă. Aparțin unui tezaur (28 de piese) găsit într-o nișă a peșterii. Piese conexe: verigi cu secțiunea rotundă, tuburi spiralate. Magyar Nemzeti Múzeum din Budapesta (în continuare MNM). Lit.: Tompa 1937a, pl. 51, 15-19; Tompa 1937b, 53, fig. 13; Kemenczei 1984, 144, nr. 1, b.

Aiud, jud. Alba, România. Două brățări (greut. 29,96 g, 29,43 g). Au fost descoperite, se pare, pe teritoriul localității. MNM (nr. inv. 57/1896/1-2). Lit.: Hampel 1896, 443; Roska 1942, 188, nr. 25; Mozsolics 1973, 200; Moga, Ciugudean (red.) 1995, 25, nr. 20.

Alba Iulia, jud. Alba, România. Trei verigi (greut. 2,50 g, 3,10 g, 3,15 g), trei verigi înlănțuite (greut. 16,15 g), brățară mică (greut. 12,25 g). Componente ale unui tezaur descoperit în 1867. Inițial au fost 21 de obiecte, dintre care 10 au ajuns la muzeul din Cluj (nr. inv. P. 81602, P. 81603 a-c, P. 81605, P. 81608, P. 81609). Piese conexe: fragment de brățară deschisă cu secțiunea rotundă, decorată cu creștături dese, verigi din sârmă subțire. Lit.: Roska 1942, 102, nr. 23; Rusu 1972, 43, nr. 3²⁰; Mozsolics 1973, 195²¹; *Catalog* 1994, 124.

Armeniș, jud. Caraș-Severin, România. Verigă (greut. 11,34 g). Descoperire izolată, la 7 august 1851, pe un loc mai ridicat. Naturhistorisches Museum din Viena (în continuare NHM). Lit.: Téglás 1892, 408; Pink 1928, 3, nr. 6b; Roska 1942, 218, nr. 82; Rusu 1972, 44, nr. 6; Mozsolics 1973, 203.

Așchileu Mare, jud. Cluj, România. Lanț format din șase verigi (greut. verigilor interioare 42,77 g, greut.

¹⁵ Vezi Ciugudean 2010, 34 sq.

¹⁶ Constatarea aceasta nu se dorește a fi o observație critică adresată autorului. Cei mai mulți dintre cercetătorii care s-au ocupat de tezaurul de la Căuaș nu au precizat momentul producerii fragmentării pieselor, doar Tiberiu Bader (1978, 122, nr. 20) menționa despre fragmentele de brățări că au fost „tăiate ulterior”.

¹⁷ Rusu 1972, 46, nr. 32.

¹⁸ Burda 1979, 65, nr. 14, fig. 44; Burda 1983.

¹⁹ Țârlea, Popescu 2013, fotografie color pe p. 55.

²⁰ Sunt menționate două piese cu secțiunea rombică.

²¹ Sunt menționate „Ringgeld” din sârmă cu secțiunea cvadrangulă.

următoarelor verigi 28,79 g, greut. verigilor mărginașe 41,88 g). A aparținut unui tezaur descoperit în vara anului 1867. Piese conexe: plăcuță de aur, bară cu capetele subțiate, îndoită (greut. 41,88 g), spirală îndoită în formă de disc. A fost salvată o singură verigă, care a ajuns la MNM. Lit.: Rómer 1868, 187, nr. 1001; Goos 1876, 220 („Eskül”); Téglás 1887, 304, nr. 333; Pink 1928, 3, nr. 7; Mitrea 1941, 157, nr. 36; Roska 1942, 192, nr. 29; Popescu 1956, 228; Rusu 1972, 44, nr. 7; Crișan *et al.* 1992, 39.

Balažer, r. Beregovo, Ucraina Transcarpatică. Verigă (greut. 14,65 g), două verigi mai mici, o verigă mai mare și una mai mică, înălțuite (greut. 27 g). Probabil componente ale unui tezaur. MNM (nr. inv. 21/1912/1-3 și 37/1927). Lit.: Mozsolics 1973, 190 („Balazsér, Blažijevo, ehem. Kom. Bereg, KU”).

Biharkeresztes, Hajdú-Bihar m., Ungaria. Cinci brățări (greut. 42,03 g, 45,13 g, 45,51 g, 45,70 g, 48,51 g). Aparțin unui tezaur. Piesă conexă: brățară cu capete bispiralice. MNM (nr. inv. 31/1932/1-5). Lit.: Tompa 1937a, pl. 50, 16-21; Mozsolics 1973, 190; Kemenczei 1984, 124, nr. 3; *Catalog 2000*, nr. 42.

Birchiș, jud. Arad, România. Cinci bare cu capetele subțiate (brățări ?), parțial deformate (greut. totală 245 g). Provin, foarte probabil, dintr-un tezaur, descoperit cu prilejul unor lucrări agricole, care a ajuns la Viena. Lit.: Téglás 1892, 408; Hampel 1892, 15; Pink 1928, 2, nr. 2; Mitrea 1941, 154, nr. 2; Roska 1942, 157, nr. 83²²; Popescu 1956, 228; Rusu 1972, 44, nr. 10; Mozsolics 1973, 199; *Repertoriu Arad*, 44 sq.

Căuaș, jud. Satu Mare, România. Cinci brățări, eventual încă o brățară. Tezaur. Vezi supra.

Cetea, jud. Alba, România. Brățară (greut. 42,50 g). Descoperire izolată. MNIR (transfer de la Muzeul Național de Antichități București). Lit.: Popescu 1956, 212, fig. 140, 2; Moga, Ciugudean (red.) 1995, 71, nr. 1.

Coruia, jud. Maramureș, România. Lanț din 17 verigi, dintre care două, una mai mare și una mai mică, au secțiunea rombică, celelalte au secțiunea rotundă și sunt decorate cu creștături. Tezaur descoperit înainte de 1814. Piesă conexă: pandantiv semilunar. NHM (nr. inv. 51291). Lit.: Pink 1928, 4, nr. 11; Mitrea 1941, 156, nr. 23; Foltiny 1968, 704, pl. 2; Rusu 1972, 45, nr. 22; Mozsolics 1973, 197; Kacsó 2011, 477, fig. 261 (și cu alte date bibliografice).

Csorvás, Békés m., Ungaria. Brățară (greut. 132,05 g). Descoperire izolată ? MNM (nr. inv. 103/1879/1). Lit.: Mozsolics 1973, 192 sq.

Erdőhorváti, Borsod-Abaúj-Zemplén m., Ungaria. Două brățări (greut. 84,21 g, 85,42 g). Aparțin unui tezaur descoperit înainte de 1899. MNM (nr. inv. 5/1899/1-2). Lit.: Hampel 1899, 377; Mozsolics 1973, 193.

Firiteaz, jud. Arad, România. Brățară decorată cu linii și puncte (greut. 54,80 g), două brățări cu canturile crestate din loc în loc (greut. 35,76 g, 53,94 g), brățară decorată cu linii orizontale (greut. 39,49 g), două brățări nedecorate (greut. 50,10 g, 34,09 g), brățară mică (greut. 6,31 g). Componente ale unui tezaur descoperit, în 1905, la mică adâncime în pământ. Piese conexe: patru brățări cu capetele spiralice, trei brățări cu capetele bispiralice, două ghemotocuri de sârmă. MNM (nr. inv. 79/1905/1-16). Lit.: Márton 1907; Pink 1928, 4, nr. 9; Mitrea 1941, 154, nr. 2; Popescu 1956, 212 sqq., fig. 128-129; Rusu 1972, 46, nr. 29²³; Mozsolics 1973, 194, pl. 78-79, pl. 80, 1-5; *Repertoriu Arad*, 69 sq. (și cu alte date bibliografice); *Catalog 2000*, nr. 50.

Getinja, r. Čepa, Ucraina Transcarpatică. Brățară (greut. 105 g). Tezaur descoperit, în 1869, cu prilejul unor lucrări agricole. Piese conexe: lanț format din mai multe verigi de diferite dimensiuni, crestate sau neornamentate. Locul de păstrare neprecizat. Lit.: Lehoczky 1892, 80 sq.; Bernjakovič 1960, 366; Mozsolics 1973, 195.

Gyula, împrejurimi, Békés m., Ungaria. Două brățări (greut. 45,92 g, 47,18 g). Tezaur descoperit în 1788. MNM (nr. inv. 8/1963/I). Lit.: Mozsolics 1973, 195.

Hajdúszoboszló, Hajdú-Bihar m., Ungaria. Brățară (greut. 25,40 g). Tezaur descoperit înainte de 1897. Piesă conexă: brățară cu capetele bispiralice. MNM (nr. inv. 124/1897/1-2). Lit.: Mozsolics 1973, 195, pl. 100, 2 (brățara cu capetele bispiralice); Kemenczei 1984, 124, nr. 12; *Catalog 2000*, nr. 44.

Hete, Szabolcs-Szatmár-Bereg m., Ungaria. Brățară de dimensiuni mari. Tezaur descoperit în apropiere de Tisa, în primăvara anului 1869. Piese conexe: lanț format din verigi nedecorate și verigi crestate. Nu sunt date cu privire la soarta descoperirii. Lit.: Lehoczky 1892, 80 sq.; Bernjakovič 1960, 366, nr. 109.

Hodiș, jud. Bihor, România. Trei brățări. Tezaur. Piese conexe: două brățări cu capetele bispiralice, brățară cu secțiunea rotundă, decorată cu creștături, patru inele cilindrice, șase obiecte frunziforme. Vezi

²² Sunt menționate patru piese. Același număr apare în lucrările lui Amália Mozsolics și Mircea Rusu.

²³ Sunt menționate 18 piese.

supra alte date cu privire la tezaur.

Hunedoara, jud. Brătară deschisă, capetele subțiate și suprapuse (greut. 60,40 g). Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj (în continuare MNIT) (nr. inv. P. 81622). Inedită. Informații Mihai Rotea. **Košická Polianka**, okr. Košice, Slovacia. Patru verigi (greut. 26,30 g, 24,70, 12,30 g, 12,90 g), trimise la muzeul din Budapesta pentru expertiză. Locul actual de păstrare necunoscut. Lit.: *Lengyelfalvi aranylelet*, AÉ X, 1890, 94; Mozsolics 1973, 197 („Lengyelfalva, Pol'an, Polánka, ehem. Kom. Abaúj, Sl").

Kučany, okr. Michalovce, Slovacia. Brătară (greut. 31,68 g), două brățări mai mici. Tezaur descoperit în 1850. MNM (inv. nr. 17/1852). Lit.: Hampel 1892, 102 sq.; Pink 1928, 4, nr. 13; Mitrea 1941, 157, nr. 27; Mozsolics 1973, 200.

Lunca, jud. Hunedoara, România. Verigă (greut. 20,3405 g). Tezaur găsit cu prilejul unor lucrări agricole. Piese conexe: opt verigi (lipsește informațiile cu privire la tipul lor). Muzeul Deva. Lit.: Téglás 1887, 60, nr. 12; Téglás 1889, 62, nr. 19 („Füzesd"); Mitrea 1941, 155, nr. 6; Roska 1942, 205, nr. 1; Rusu 1972, 46, nr. 37; Mozsolics 1973, 201; Andrițoiu 2007, 58.

Maramureș, fostul comitat. 42 de verigi (se mai păstrează 18 [16] verigi, greut. 9,86 g, 9,89 g, 9,95 g, 10,26 g, 10,26 g, 10,34 g, 10,46 g, 10,69 g, 10,68 g, 10,74 g, 10,83 g, 11,46 g, 11,25 g, 11,61 g, 11,84 g, 20,57 g, 21,74 g, 21,83 g²⁴). Aparțin unui tezaur, ale cărui piese au fost pentru prima dată oferite spre achiziționare pentru o colecție publică în 1879. Piese conexe: opt verigi crestate, verigă nedecorată cu secțiunea rotundă, verigă cu secțiunea octogonală. MNM. Lit.: Hampel 1881; Hampel 1892, 81 sq.; Pink 1928, 4, nr. 12; Mitrea 1941, 156, nr. 25; Roska 1942, 256, nr. 36; Popescu 1956, 227, fig. 137, 1. 3-4; Mozsolics 1966, 23; Rusu 1972, 47, nr. 39, pl. I, 3. 5, pl. III, 4; Mozsolics 1973, 198 sq.; Kacsó 2011, 392 sq. (și cu alte date bibliografice).

Marghita, jud. Bihor, România. Verigă (greut. 7,62 g). Descoperire izolată. A fost într-o colecție particulară. Lit.: Roska 1942, 157, nr. 78; Rusu 1972, 47, nr. 38; Mozsolics 1973, 199.

Măgura-Toplița, jud. Hunedoara, România. Brătară. Descoperire izolată, deasupra unui izvor aflat la poalele unei înălțimi din Munții Metaliferi (Csetrás). Muzeul Deva (nr. inv. 11203). Lit.: Téglás 1887, 60, nr. 13; Téglás 1889, 61, nr. 18; Roska 1942, 148, nr. 8; Andrițoiu 2007, 58, fig. 2, 4.

Meseșenii de Sus, jud. Sălaj, România. Trei brățări (greut. 28,75 g, 31,49 g, 35,95 g), brătară fragmentară cu un capăt torsionat (greut. 29,13 g). Aparțin unui tezaur descoperit în 1868. Piese conexe: zece brățări decorate cu crestături dese. MNM (nr. inv. 22/1868/1-14). Lit.: Gooss 1976, 242; Hampel 1892, 106; Pink 1928, 4, nr. 14; Mitrea 1941, 157, nr. 34; Roska 1942, 208, nr. 21; Popescu 1956, 228; Mozsolics 1966, 23; Rusu 1972, 47, nr. 41; Mozsolics 1973, 203.

Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg m., Ungaria. Brătară puternic turtită cu capetele retezate (greut. 104,25 g). Piesă dintr-un tezaur depus, se pare, într-un vas de lut, găsit la adâncimea de 1,30-1,40 m, cu ocazia construirii unei case, în 1963. Piese conexe: inel de buclă, fragment de inel de buclă, tijă de ac, fragment de placă, diademă. MNM (nr. inv. 64.50.1-6). Lit.: Mozsolics 1966, 15, fig. 1-3; Mozsolics 1973, 201 sq.; Kemenczei 1984, 124, nr. 21; *Catalog 2000*, nr. 39.

Oradea, jud. Bihor, România. 20 de verigi (greut. 66,79 g, 38,60 g, 34,475 g, 35,085 g, 43,73 g, 44,91 g, 49,20 g, 46,53 g, 45,70 g, 44,10 g, 44,055 g, 36,935 g, 36,74 g, 35,95 g, 29,155 g, 29,035 g, 27,88 g, 27,59 g, 17,62 g, 16,255 g). Aparțin unui tezaur. Piese conexe: patru brățări cu capetele bispiralice. MNM (nr. inv. 43/1911/1-24). Lit.: Roska 1942, 198, nr. 88; Mozsolics 1950, pl. XVII, 1-24, pl. XVIII, 1-4; Rusu 1972, 47, nr. 43²⁵; Mozsolics 1973, 200 sq., pl. 83-86, 4-9; *Catalog 2000*, nr. 51.

Pianu de Sus, jud. Alba, România. Brătară (greut. 31,60 g). Descoperire izolată. MNIT (nr. inv. P. 81628 [nr. vechi de inv. 1871]). Lit.: Téglás 1892, 408; Roska 1942, 209, nr. 30; Mozsolics 1973, 203; Moga, Ciugudean (red.) 1995, 145, nr. 2. Informații suplimentare Mihai Rotea.

Romočevica, r. Beregovo, Ucraina Transcarpatică. Opt brățări (greut. 23 g, 23 g, 23,70 g, 21 g, 9,50 g, 10 g, 11 g, 11,50 g). Tezaur descoperit în 1885. Pierdut. Lit.: Lehocky 1886; Lehocky 1892, 124; Hampel 1892, 127 sq.; Bernjakovič 1960, 360, nr. 65; Mozsolics 1973, 204; Kobaľ 2000, 94, nr. 118.

Sacoșu Mare, jud. Timiș, România. Șapte brățări (greut. 38,85 g, 42,43 g, 46,10 g, 62,87 g, 72,90 g, 75,12

²⁴ Două dintre verigi nu aparțin tezaurului, nominalizarea acestora este însă în prezent imposibilă. Greutatea verigilor pierdute nu poate fi stabilită cu certitudine, întrucât, cu ocazia primei publicări a tezaurului, greutatea pieselor nu au fost comunicate după tipul de verigă căruia îi aparțineau, ci după dimensiunea lor metrică.

²⁵ Sunt menționate patru verigi crestate și un fragment de inel de buclă care nu figurează la Márton Roska și Amália Mozsolics ca aparținând acestui tezaur.

g, 75,21 g), șase brățări îndoite în formă de spirală, una decorată cu o linie în val incizată (greut. 45,10 g, 67,10 g, 74,07 g, 75,20 g, 75,85 g, 77,30 g), două fragmente de bară (probabil fragmente de brățări; greutate. 12,88 g, 12,76 g). Piese aparțin unui tezaur descoperit în 1961. Piese conexe: trei brățări cu capetele bispiralice, două brățări cu capetele spiralice, verigă decorată cu trei rânduri de bobite în relief, două pandantive în formă de spirală dublă, patru fragmente de sârmă spiralată. MNIR (nr. inv. P. 23245-23263). Lit.: Rusu 1972, 48, nr. 50; Mozsolics 1973, 198; Popescu 1975, 41 sqq., pl. III-VI; pl. VIII; *Catalog 1994*, 134 sq.

Sarasău, jud. Maramureș, România. Verigă de dimensiuni mai mari. S-a aflat în tezaurul ieșit la iveală în 1847, din care cele mai multe piese au dispărut imediat după descoperire. Piese conexe²⁶: 12 (sau 13) discuri spiralice, două plăci terminale de la discuri spiralice, trei pandantive din placă, 94 de verigi crestate, o verigă de dimensiuni mai mari (secțiunea ?), două brățări masive, 616 perle. MNM (nr. inv. 16/1948) și colecția Mihályi în Sighetu Marmăției (o parte a pieselor menționate în literatură este pierdută; veriga cu secțiunea rombică este în prezent neidentificabilă). Lit.: Römer 1865, 37 sqq.; Gooss 1877, 491, 493, pl. 9, 8; Hampel 1892, 137 sqq., Pârvan 1926, 327, 329, 440 sq. etc, fig. 212-216; Roska 1942, 256, nr. 36; Mozsolics 1950, 39; Popescu 1956, 198, 228, fig. 141; Mozsolics 1966, 15 sqq., fig. 4-8; Rusu 1972, 48, nr. 52, pl. II, 1, pl. III, 1; Mozsolics 1973, 206, pl. 91-92; Kacsó 1981, 371 sqq., fig. 1-4; *Catalog 2000*, nr. 54; Kacsó 2011, 467 sqq., fig. 244-245 (și cu alte date bibliografice).

Sárazsadány (fost Bodrogszadány), Borsod-Abaúj-Zemplén m., Ungaria. 34 de verigi și fragmente de verigi (sunt precizate greutatea a 13 piese: 53,80 g, 66,65 g, 62,45 g, 27,78 g, 55,06 g, 34,48 g, 9,87 g, 5,79 g, 21,27 g, 31,09 g, 10,25 g, 16,93 g, 13,41 g). Aparțin tezaurului de cca 12-13 kg depus într-un vas de bronz, găsit în 1934 (majoritatea pieselor s-a pierdut după descoperire; greutatea pieselor salvate 1800 g). Piese conexe: verigi și brățări întregi și fragmentare cu secțiunea rotundă, fragment de verigă crestată, ghemuri de sârmă, turte întregi și fragmentare. MNM (nr. inv. 21.1944.1-55). Lit.: Tompa 1937b, 54 sq.; Mozsolics 1950, 29 sqq., pl. X-XII; Mozsolics 1973, 205; Kemenczei 1984, 183, nr. 56, b; *Catalog 2000*, nr. 46.

Sibiu, jud. Sibiu, România. Două brățări (greut. 24,80 g, 26,10 g), verigă (greut. 11,80 g). Cele trei piese aparțin, probabil, unui tezaur găsit mai demult pe teritoriul orașului. MNIT (nr. inv. P. 81636-81638, nr. vechi inv. I 4757-4759). Lit.: Roska 1942, 197, nr. 78; Rusu 1972, 48, nr. 44²⁷; Luca *et al.* 2003, 192. Informații suplimentare Mihai Rotea.

Sighetu Marmăției, jud. Maramureș, România. 11 verigi cu secțiunea rombică și șase verigi crestate, înlănțuite. Deși înregistrate ca descoperite la Sighet, ele aparțin, foarte probabil, tezaurului provenit din Maramureș, comitat (vezi mai sus), la rândul său parte, după unii cercetători, a tezaurului de la Sarasău. NHM (nr. inv. 4731). Lit.: Foltiny 1968, 303 sq., pl. I; Rusu 1972, 49, nr. 56; Mozsolics 1973, 199; Kacsó 2011, 501 sq., fig. 275 (și cu alte date bibliografice).

Slatina Timiș, jud. Caraș Severin, România. Nouă fragmente de brățări sau verigi (greut. 22 g, 14,50 g, 12 g, 11,50 g, 10 g, 10 g, 7,50 g, 7,50 g, 5 g). Tezaur descoperit, la 7 iulie 1855, în locul numit *Dosu*. Piese au fost găsite înlănțuite. NHM (nr. inv. 51297). Lit.: Hampel 1892, 158; Pink 1928, 3, nr. 6a; Mitrea 1941, 154, nr. 3; Roska 1942, 281, nr. 34; Popescu 1956, 228, fig. 139, 7; Foltiny 1968, 704, pl. 3, 6-9; Rusu 1972, 49, nr. 60; Mozsolics 1973, 208; Luca 2005, 347.

Szögliget, Julcsa-barlang (peștera Julcsa), Borsod-Abaúj-Zemplén m., Ungaria. Două brățări deschise. În peșteră au mai fost descoperite alte 10 piese de aur: cinci brățări deschise cu secțiunea rotundă, o verigă cu secțiunea rotundă, o spirală, două inele de buclă, două piese înlănțuite (un fragment de verigă torsionată și o verigă din sârmă). Primele piese arheologice, inclusiv o brățară deschisă de aur, au fost găsite, în anii 1990, de un arheolog amator. Prima cercetare a peșterii de către specialiști a fost efectuată în februarie 2000, prilej cu care au fost descoperite noi artefacte, inclusiv câteva piese de aur. Ea a fost urmată, în august 2001, de săpături arheologice, rezultatul acestora fiind identificarea, printre altele, a altor piese de aur. Caracterul, încadrarea culturală și datarea descoperirilor nu pot fi precizate cu certitudine, întrucât piesele au fost găsite în poziție secundară, stratul de cultură, în care au apărut urme Piliny și Kyjatice, fiind puternic răvășit. MNM. Lit.: Furmánek 2003.

Șmig, jud. Sibiu, România. Brățară. Apartenența sa la tezaurul din Bronzul mijlociu, găsit în 1880 în

²⁶ Salvate sau despre care există informații în literatură.

²⁷ Nu există informații care să certifice apartenența unei alte piese, aflate în colecția Societății de Științele Naturii din Sibiu, la o descoperire comună cu piesele din colecția muzeului din Cluj.

punctul *Corbuj*, este pusă sub semnul întrebării de Amália Mozsolics și de Dorin Popescu. Piese de aur și argint ale tezaurului (falere, inele de tâmplă, inele torsionate, saltaleoni, perle etc) s-au aflat într-un vas de bronz depus într-un vas de lut. Diferența cronologică dintre vasul de bronz și piesele pe care le conținea a fost explicată prin refolosirea și depunerea acestora din urmă într-o perioadă mult mai recentă decât perioada în care ele au fost confecționate. Brățara și alte opt piese se află la muzeul din Sibiu (nr. inv. 731-739), celelalte piese ale tezaurului la MNM (nr. inv. 180/1880/1-29) și la MNIT (nr. inv. 1908-1911). Lit.: Pulszky 1881; Pârvan 1926, 329, 392 etc.; Roska 1942, 249 sq., nr. 76, fig. 310; Horedt 1944, 100; Horedt 1947, 42 sq.; Popescu 1956, 209, fig. 124; Mozsolics 1968, 27, 52 sq., pl. 13-17, 5; Rusu 1972, 49 sq., nr. 66; Popescu 1975, 46; Soroceanu 1998, 239 sq., nr. 7; Hänsel, Weihermann 2000, 24, Lista 1, nr. 26; Luca *et al.* 2003, 216, nr. 224; Kacsó 2006, 77; Soroceanu 2008, 209 sq., nr. 147 (și cu alte date bibliografice).

Târgu Mureș, jud. Mureș, România. Șapte verigi (greut. totală 600 g). Au fost găsite în împrejurimile localității și au fost oferite spre vânzare în 1876. Lit.: Gooss 1876, 253; Téglás 1887, 306; Pink 1928, 5, nr. 17; Mitrea 1941, 156, nr. 18; Roska 1942, 167, nr. 21; Popescu 1956, 228; Rusu 1972, 50, nr. 68; Mozsolics 1973, 199; Lazăr 1995, 256, p²⁸.

Totești, jud. Hunedoara, România. Lanț format din 14 verigi (greut. 100 g, 102 g, 100 g, 111 g, 107,60 g, 102,40 g, 101,30 g, 99,30 g, 110 g, 108,20 g, 99,90 g, 101,50 g, 109,70 g, 108,50 g; total 1467 g), descoperit, în 1854, în punctul *Grediștoare* sau *Grediștoara Mică* (alte denumiri în literatură *Váracska*, *Gredistyova*, *Klein-Várhely*, *Klein-Grediștoare*) cu ocazia unor lucrări agricole. Cumpărat de Cabinetul de Antichități din Viena. Lit.: Téglás 1889, 56 sq., nr. 3; Pink 1928, 5, nr. 16, Mitrea 1941, 154-155 („Vălioara”); Roska 1942, 292, nr. 76, fig. 351; Popescu 1956, 227, fig. 139, 8; Mozsolics 1973, 208; Rusu 1972, 50, nr. 69; Andrițoiu 2007, 58 („Vălioara”).

„Transilvania”. Brățară (greut. 94,80 g). Descoperire izolată. MNIT (nr. inv. P. 81649, nr. vechi inv. 1875). Informație Mihai Rotea.

Turda, jud. Cluj, România. Verigă (greut. 8,03 g). Descoperire izolată. MNIT (nr. inv. P. 81645, nr. vechi inv. IV. 5231). Lit.: Roska 1942, 283, nr. 61; Mozsolics 1973, 208. Informații suplimentare Mihai Rotea.

Văleni, jud. Cluj, România. Verigă (greut. 20 g). MNM. Lit.: Roska 1942, 155, nr. 64; Popescu 1956, 228; Crișan *et al.* 1992, 421, nr. 2.

Viss, Borsod-Abaúj-Zemplén m., Ungaria. Patru verigi (greut. 14,80 g, 7,70 g, 7,60 g, 6 g). Apartin unui tezaur depus într-un vas de lut, descoperit la 25 august 1893. Piese conexe: verigă cu secțiunea rotundă, verigă spiralată, verigă din sârmă, fragment de verigă asemănătoare. Muzeul Nyíregyháza (nr. inv. 61.196, 1-8). Mozsolics 1973, 210; Kemenczei 1984, 124, nr. 36; Almássy *et al.* (red.) 1997, 42 sqq.

Depozite de bronzuri cu piese de aur, tezaure de aur cu piese de bronz

Alsódobzsa, Borsod-Abaúj-Zemplén m., Ungaria. Cinci brățări (greut. 25,50 g, 13,80 g, 6,90 g, 51,50 g, 6,10 g). Depozit descoperit în 1970. Piese conexe: celturi, seceri, spade, vârfuri de lance, ace, sârmă spiralată, sulă, lame de ferăstrău, brici, apărătoare de braț, nasturi, tub spiralat, pandantiv, cui de nit, fragment de placă, bare, turte (bronz), cinci brățări crestăte, fragment de brățară (aur). Muzeul Miskolc (nr. inv. 71.2.1-48). Lit.: Kemenczei 1984, 112 sq., pl. XLI-XLII; Mozsolics 1985, 85 sq., pl. 166-168; Kacsó 2006, 84.

Bătarci, jud. Satu Mare, România. Verigă (greut. 6,10 g). Depozit depus într-un vas de lut, descoperit, în 1952, în punctul *Valea Gâștii*. Piese conexe: topoare cu disc și spin, topoare cu gaura de înmănușare transversală, vârf de lance, pumnal, fragment de topor cu aripioare, celturi, seceri, brățări, verigă de picior, bară de bronz, turte (bronz), trei verigi crestăte (aur). MNIR, muzeele din Baia Mare și Satu Mare. Lit.: Macrea, Kacsó 1972; Petrescu-Dîmbovița 1977, 52 sq., pl. 24, 4-13, pl. 25-27, 1-4; Bader 1978, 120, nr. 9, pl. LXXV; Kacsó 2006, 81 (și cu alte date bibliografice).

Bodrogkeresztúr, Borsod-Abaúj-Zemplén m., Ungaria. 13 brățări (greut. 112,22 g, 116 g, 42,47 g, 52,73 g, 61,40 g, 54,77 g, 54,59 g, 37,24 g, 61,70 g, 62,12 g, 41,08 g, 40,32 g, 85,48 g), două verigi (greut. 31,06 g, 21,10 g). Tezaur. Piese conexe: brățară cu capetele bispiralice (aur), brățară decorată cu crestături (bronz). MNM (nr. inv. 44/1919/1-17). Lit.: Mozsolics 1950, 36, pl. XV; Mozsolics 1973, 191, pl. 86, 1-3, pl. 87-88;

²⁸ Nu există informații care să permită concluzia, formulată de autor, dar și de Mircea Rusu, că acestei descoperiri îi aparțin și alte piese.

Catalog 2000, nr. 47; Kacsó 2006, 84.

Borşa, jud. Maramureş, România. Trei sau patru verigi. Depozit descoperit, în 1855, în apropiere de râul Vişeu. Piese conexe: topor cu disc şi spin, celt, spirală din sârmă, fragment de disc din placă (bronz), două verigi masive (brăţări ?), cercel de tip Tarpa, două fragmente de lanţuri din verigi (secţiunea ?), verigă (aur). Piese de bronz au ajuns în colecţia Graffenried, un inel de aur în colecţia protopopului greco-catolic Elek Anderko. Nu există date despre soarta ulterioară a pieselor. Lit.: Seidl 1856, 316 sq.; Kenner 1863, 303; Gooss 1877, 474, 489; Hampel 1892, 18; Pârvan 1926, 343, 443, 760; Pink 1928, 3, nr. 4; Mitrea 1941, 156, nr. 24; Popescu 1956, 227, fig. 139, 1-4; Rusu 1972, 44, nr. 14; Mozsolics 1973, 123 sq.; Petrescu-Dîmboviţa 1977, 86; Mozsolics 1989, 171 sq., fig. 4, 4-7; Kacsó 2006, 81; Kacsó 2011, 280 (şi cu alte date bibliografice).

Cugir, jud. Alba, România. 24 de brăţări şi verigi (30,93 g, 5,19 g, 5,81, 12,93 g, 20,49 g, 22,76 g, 23,92 g, 19,47 g, 13,47 g, 13,21 g, 12,77 g, 12,77 g, 12,87 g, 12,90 g, 11,89 g, 9,13 g, 6,80 g, 6,78 g, 6,53 g, 3,43 g, 5,87 g, 5,70 g, 3,15 g, 6,46 g). Depozit descoperit, în 1973, în punctul *Pârâul Bugului*, la o adâncime de cca 3 m (depozit I). Piese au fost depuse în trei vase de lut (în vasul de dimensiuni mai mici se aflau piesele de aur; despre poziţia celor de bronz nu există informaţii). Piese conexe: celturi, seceri, brăţări, lame de ferăstrău, cuţite, fibule, zăbală fragmentară, fragmente de placă de bronz, bare, turte, resturi de turnare etc., în total 298 de piese (bronz). Muzeul Alba Iulia (nr. inv. P. 6038-P. 6065). Lit.: Petrescu-Dîmboviţa 1977, 91, pl. 134, 15-25, pl. 135, 1-23; Moga, Ciugudean (red.) 1995, 87, nr. 8; Ciugudean, Aldea 1997; Ciugudean, Aldea 2005; Kacsó 2006, 84, fig. 13-26; Soroceanu 2008, 246 sq., nr. 254-268, pl. 65, 254-268 (şi cu alte date bibliografice); Ciugudean 2010.

Fejércse (Hetefejércse), Szabolcs-Szatmár-Bereg m., Ungaria. Brăţară. Depozit descoperit în 1830. Piese conexe: celt, celt fără tortiţă, topor cu aripioare, fragment de topor, discuri cu şi fără tortiţă, două bucăţi de bronz brut (bronz), verigi (aur). NHM (se păstrează o parte din descoperire). Lit.: Hampel 1892, 34; Lehoczky 1892, 75 sq.; Pink 1928, 4, nr. 8; Mozsolics 1973, 193 sq.; Kacsó 2006, 86 (şi cu alte date bibliografice).

Fodora, jud. Sălaj, România. Două verigi (greut. 9 g; 13,40 g). Depozit descoperit înainte de 1876. Piese conexe: celt, daltă cu toc, daltă, cinci seceri (bronz). MNIT (nr. inv. 1642-1651). Lit.: Gooss 1876, 242; Hampel 1892, 106; Téglás 1892, 408; Mitrea 1941, 156, nr. 22; Roska 1942, 207, nr. 16; Popescu 1956, 228; Rusu 1972, 46, nr. 31; Mozsolics 1973, 163; Petrescu-Dîmboviţa 1977, 59 sq., pl. 47, 9-13; Kacsó 2006, 81.

Gemzse, Szabolcs-Szatmár-Bereg m., Ungaria. Lanţ (greut. 36,38 g) din şapte verigi cu secţiunea rombică şi două cu secţiunea rotundă (una dintre acestea torsionată). Depozit descoperit în punctul de hotar *Égetterdő*, în 1921, piesele fiind depuse într-un vas de lut. Piese conexe: fragment de topor de tip *Drajna*, celturi, fragment de topor cu aripioare, vârf de lance, seceri, brăţări, ace, disc din placă, bucăţi de bronz etc., în total 32 de piese (bronz). Muzeul Nyíregyháza (nr. inv. 58.19.1-20; 61, 187.1). Lit.: Mozsolics 1966, 26, fig. 10-11²⁹; Mozsolics 1973, 138 sq., pl. 33, pl. 66, 7; Almássy *et al.* (red.) 1997, 25 sq., fig. 13-16; Kacsó 2006, 82, fig. 7-9.

Jánkmajtis, Szabolcs-Szatmár-Bereg m., Ungaria. Trei brăţări (greut. 36,40 g, 17,90 g, 17,70 g). Depozit descoperit în 1961, format din brăţări de bronz şi de aur, depuse într-un vas de lut, piesele de aur în partea inferioară a recipientului, cele de bronz deasupra lor. Piese conexe: 13 brăţări (bronz), brăţară cu secţiunea rotundă, nedecorată, verigă torsionată (aur). Muzeul Nyíregyháza (nr. inv. 61.185.1-2, 62.254.1-13, 63, 185. 1-2). Lit.: Mozsolics 1973, 196 sq., pl. 64-66, 1-6; Kemenczei 1984, 124, nr. 13; Almássy *et al.* (red.) 1997, 30 sq., fig. 17-20; Kacsó 2006, 82, fig. 5-6.

Napkor, Szabolcs-Szatmár-Bereg m., Ungaria. Verigă (greut. 14,24 g), fragment de verigă (greut. 4,94 g), verigă (greut. 1,25 g). Depozit într-un vas de lut, descoperit, în 1964, în locul de hotar *Piripucpuszta*. Cele şase mici obiecte de aur s-au aflat, împreună cu o pietricică şi cu mică bucată de piatră, în tocul de înmănuşare al unui celt. Piese conexe: celturi, seceri, daltă cu toc, vârfuri de lance, fragmente de spadă, cuţite, brăţări etc., în total 56 de piese (bronz), spirală din sârmă, ghemotoc din două sârme, bucată de aur. Muzeul Nyíregyháza (nr. inv. 64.996.1-6, 67. 194. 1-46). Lit.: Kemenczei 1967; Kemenczei 1984, 178 sq., pl. CLXXXIII-CLXXXIV; Mozsolics 1985, 158 sq.; Almássy *et al.* (red.) 1997, 47 sq., fig. 35-40; Kacsó 2006, 85, fig. 10-12.

Tákos, Szabolcs-Szatmár-Bereg m., Ungaria. Verigă deformată ? (greut. 7,12 g). Depozit aflat la marginea

²⁹ Se afirmă că iniţial depozitul conţinea 51 de piese.

unei așezări din epoca bronzului (depozit II). Piese conexe: celturi, seceri, brățări, pandantive semilunare, bucăți de bronz, resturi de turnare (bronz). MNM (nr. inv. 65.12.1-12, 65.31.1-5). Lit.: Mozsolics 1966, 28, fig. 13; Mozsolics 1973, 181; Kemenczei 1984, 184 sq., nr. 61; Mozsolics 1985, 199 sq., pl. 211; Kacsó 2006, 85.

Volovec, r. Volovec, Ucraina Transcarpatică. Trei verigi (greut. 19,40 g, 19,30 g, 5,80 g). Depozit descoperit, în 1930, în punctul *Pod Kilicou*. Piese de bronz împreună cu câteva verigi mici de aur au fost găsite grupate, la adâncimea de 40 cm. La 50 cm de acest grupaj, a fost găsit un mic vas de lut, în care se afla un lanț format din șase verigi de aur. Piese conexe: topor cu disc și spin, celturi, apărătoare de braț, brățări (bronz), șase verigi crestate (aur). O parte a pieselor s-a pierdut, restul se păstrează la muzeul din Użgorod (B^{3-25/1-31}) și la Muzeul Metalului Prețios din Kiev. Lit.: Bernjakovič 1960, 353, nr. 19; Mozsolics 1973, 188 sq.; Kobal' 2000, 99 sq., nr. 153, pl. 12-14, A; Kacsó 2006, 83.

O mică verigă de aur cu secțiunea rombică (greut. 1,60 g) a fost găsită în tumulul 26 de la **Lăpuș** (jud. Maramureș, România)³⁰. Tot dintr-o descoperire funerară provin cele trei verigi cu aceeași secțiune (la una fiind atașat un fragment de verigă similară) (greut. 10,65 g, 10,25 g, 16,43 g) găsite, împreună cu alte piese de aur, în 1882, la **Sântana** (jud. Arad, România)³¹. În vecinătatea Bazinului Carpatic, la Dunărea de Jos, o astfel de brățară (greut. 92,10 g) este prezentă în tezaurul de la **Hinova** (jud. Mehedinți, România)³².

În ordine crescătoare, greutatea în grame ale brățărilor și verigilor repertoriate sunt următoarele: 1,25 – Napkor, 1,60 – Lăpuș, 2,50 – Alba Iulia, 3,10 – Alba Iulia, 3,15 – Alba Iulia, 3,15 – Cugir, 3,43 – Cugir, 4,94 – Napkor, 5 – Slatina Timiș, 5,19 – Cugir, 5,70 – Cugir, 5,79 – Sározsadány, 5,80 – Volovec, 5,81 – Cugir, 5,87 – Cugir, 6,10 – Alsódobzsa, 6,10 – Bătarci, 6,31 – Firiteaz, 6,46 – Cugir, 6,53 – Cugir, 6,78 – Cugir, 6,80 – Cugir, 6,90 – Alsódobzsa, 7,12 – Tákos, 7,50 – Slatina Timiș, 7,50 – Slatina Timiș, 7,60 – Viss, 7,70 – Viss, 7,62 – Marghita, 8,03 – Turda, 9 – Fodora, 9,13 – Cugir, 9,50 – Romočevica, 9,86 – Maramureș, 9,87 – Sározsadány, 9,89 – Maramureș, 9,95 – Maramureș, 10 – Romočevica, 10 – Slatina Timiș, 10 – Slatina Timiș, 10,25 – Sározsadány, 10,25 – Sântana, 10,26 – Maramureș, 10,26 – Maramureș, 10,34 – Maramureș, 10,46 – Maramureș, 10,65 – Sântana, 10,69 – Maramureș, 10,68 – Maramureș, 10,74 – Maramureș, 10,83 – Maramureș, 11 – Romočevica, 11,25 – Maramureș, 11,34 – Armeniș, 11,46 – Maramureș, 11,50 – Romočevica, 11,50 – Slatina Timiș, 11,61 – Maramureș, 11,80 – Sibiu, 11,84 – Maramureș, 11,89 – Cugir, 12 – Slatina Timiș, 12,30 – Košická Polianka, 12,76 – Sacoșu Mare, 12,88 – Sacoșu Mare, 12,90 – Košická Polianka, 12,77 – Cugir, 12,87 – Cugir, 12,90 – Cugir, 12,93 – Cugir, 13,21 – Cugir, 13,40 – Fodora, 13,41 – Sározsadány, 13,47 – Cugir, 13,80 – Alsódobzsa, 14,24 – Napkor, 14,50 – Slatina Timiș, 14,65 – Balažer, 14,80 – Viss, 16,255 – Oradea, 16,43 – Sântana, 16,93 – Sározsadány, 17,62 – Oradea, 17,70 – Jánkmajtis, 17,90 – Jánkmajtis, 19,30 – Volovec, 19,40 – Volovec, 19,47 – Cugir, 20 – Văleni, 20,3405 – Lunca, 20,49 – Cugir, 20,57 – Maramureș, 21 – Romočevica, 21,10 – Bodrogkeresztúr, 21,27 – Sározsadány, 21,74 – Maramureș, 21,83 – Maramureș, 22 – Slatina Timiș, 22,76 – Cugir, 23 – Romočevica, 23 – Romočevica, 23,70 – Romočevica, 23,92 – Cugir, 24,70 – Košická Polianka, 24,80 – Sibiu, 25,40 – Hajdúszoboszló, 25,50 – Alsódobzsa, 26,10 – Sibiu, 26,30 – Košická Polianka, 27,59 – Oradea, 27,78 – Sározsadány, 27,88 – Oradea, 28,75 – Meseșenii de Sus, 29,035 – Oradea, 29,13 – Meseșenii de Sus, 29,155 – Oradea, 29,43 – Aiud, 29,96 – Aiud, 30,93 – Cugir, 31,06 – Bodrogkeresztúr, 31,09 – Sározsadány, 31,49 – Meseșenii de Sus, 31,60 – Pianu de Sus, 31,68 – Kučany, 34,475 – Oradea, 34,48 – Sározsadány, 35,085 – Oradea, 35,76 – Firiteaz, 35,95 – Meseșenii de Sus, 35,95 – Oradea, 36,40 – Jánkmajtis, 36,74 – Oradea, 36,935 – Oradea, 37,24 – Bodrogkeresztúr, 38,45 – Sacoșu Mare, 38,60 – Oradea, 39,49 – Firiteaz, 40,32 – Bodrogkeresztúr, 41,08 – Bodrogkeresztúr, 42,03 – Biharkeresztes, 42,43 – Sacoșu Mare, 42,47 – Bodrogkeresztúr, 42,50 – Cetea, 43,73 – Oradea, 44,055 – Oradea, 44,10 – Oradea, 44,91 – Oradea, 45,10 – Sacoșu Mare, 45,13 – Biharkeresztes, 45,51 – Biharkeresztes, 45,70 – Biharkeresztes, 45,70 – Oradea, 45,92 – Gyula, 46,10 – Sacoșu Mare, 46,53 – Oradea, 47,18 – Gyula, 48,51 – Biharkeresztes, 49,20 – Oradea, 50,10 – Firiteaz, 51,50 – Alsódobzsa, 52,73 – Bodrogkeresztúr, 53,80 – Sározsadány, 53,94 – Firiteaz, 54,59 – Bodrogkeresztúr, 54,77 – Bodrogkeresztúr, 54,80 – Firiteaz, 55,06 – Sározsadány, 60,40 – Hunedoara, jud., 61,40 – Bodrogkeresztúr, 61,70 – Bodrogkeresztúr, 62,12

³⁰ Metzner-Nebelsick *et al.* 2014, 80.

³¹ Márki 1892, 39; Dörner 1960; Rusu 1972, 49, nr. 58; Mozsolics 1973, 208, pl. 105, 4-6 (celelalte piese ale tezaurului sunt ilustrate pe pl. 104 și pl. 105, 1-3). Tezaurul se păstrează la MNM (nr. inv. 71/1889/1-14).

³² Davidescu 1981, 10, fig. 3, 1, fig. 9, 4; Davidescu, Vulpe 2010, 65, fig. 26, 15.

– Bodrogkeresztúr, 62,45 – Sározsadány, 62,87 – Sacoșu Mare, 66,65 – Sározsadány, 66,79 – Oradea, 67,10 – Sacoșu Mare, 72,90 – Sacoșu Mare, 74,07 – Sacoșu Mare, 75,12 – Sacoșu Mare, 75,20 – Sacoșu Mare, 75,21 – Sacoșu Mare, 75,85 – Sacoșu Mare, 77,30 – Sacoșu Mare, 84,21 – Erdőhorváti, 85,42 – Erdőhorváti, 85,48 – Bodrogkeresztúr, 92,10 – Hinova, 94,80 – „Transilvania”, 99,30 – Totești, 99,90 – Totești, 100 – Totești, 100 – Totești, 101,30 – Totești, 101,50 – Totești, 102 – Totești, 102,40 – Totești, 104,25 – Nyíregyháza, 107,10 – Totești, 108,20 – Totești, 108,50 – Totești, 109,70 – Totești, 110 – Totești, 111 – Totești, 112,22 – Bodrogkeresztúr, 116 – Bodrogkeresztúr, 132,05 – Csorvás, 136,45 – Căuaș, 137,10 – Căuaș, 158 – Căuaș, 158,77 – Hodiș.

Greutățile menționate, extinse pe o scală de la 1,25 la 158,77 g, au fost constatate în urma unor măsurători făcute de-a lungul timpului, unele deja în secolulul XIX, ale căror acuratețe nu mai poate fi verificată pe întregul ansamblu de descoperiri. Este însă evident că brățărilor de la Căuaș și Hodiș sunt cele mai grele dintre piesele de aur confecționate din bare cu secțiunea rombică. Doar exemplarul de la Csorva se apropie într-o măsură ca greutate de acestea.

Greutățile măsurate prezintă o dispersare destul de accentuată, din acest motiv este dificil de găsit un standard de greutate valabil la un număr suficient de mare de piese, care să permită postularea ideii apartenenței acestora la un sistem premonetar. Horia Ciugudean a formulat ipoteza că un astfel de standard ar fi 6,50 g, pe care îl regăsește în trei tezaure (Cugir, Firiteaz, Hinova), respectiv 13 g, primul corespunzând aproape perfect unui shekel egeean³³. Pentru inele de buclă de aur a fost stabilită o valoare de bază de 1,6 g³⁴, iar pentru spiralele din sârmă dublă de aur de 6,85 g³⁵.

Amália Mozsolics și-a exprimat părerea că, cu toate numeroasele măsurători și calcule, nu s-a reușit ordonarea verigilor de aur într-un sistem de greutate, ea nu exclude însă posibilitatea ca atât verigile de aur, cât și cele de bronz să fi fost *Ringgeld*³⁶.

Totuși, se poate constata că greutatea de 6,50 g, având în vedere și necesarele toleranțe în privința greutăților³⁷, respectiv multiplii săi se repetă la un număr destul de mare de descoperiri. Ipoteză, această greutate poate fi acceptată ca valoare de bază într-un sistem premonetar care include brățărilor și verigile cu secțiunea rombică. Fără îndoială, piesele cu greutate mai mare, cum sunt și cele de la Căuaș și Hodiș, au avut ca destinație primară cea de lingouri, care au putut fi folosite și în schimburi. Sigur, ele au servit ca ofrande în cadrul depunerilor. Forma lor de brățară le făcea poate mai atractive sau, eventual, mai ușor de transportat. Reamintesc că bare-lingouri în formă de brățară, cu secțiunea quasirombică, au fost confecționate și din bronz³⁸.

În mai multe tezaure există grupaje de brățări sau verigi cu secțiunea rombică, care prezintă greutate apropiate sau chiar identice (de exemplu la Alba Iulia, Cugir, Slatina Timiș, Maramureș, Sântana, Sacoșu Mare, Oradea, Bodrogkeresztúr, Totești, Căuaș etc.). Acestea reprezintă dovada că depunătorii au cunoscut cu suficientă exactitate greutatea pieselor depuse, ele nefiind alese aleatoriu, ci cu intenția de a oferi o valoare prestabilită ofrandei prezentate.

Brățărilor și verigile de aur cu secțiunea rombică sunt produse caracteristice ale metalurgiei Bronzului târziu din jumătatea estică a Bazinului Carpatic, cu o prezență preponderentă în Transilvania și în regiunea Tisei Superioare. Diferitele combinații de piese în tezaure și depozite indică faptul că ele au fost produse într-un interval de timp destul de îndelungat, care acoperă ca extindere perioadele Bronz târziu 2 și 3, ce corespund perioadelor timpurii și vechi ale *Urnenfelderzeit*, respectiv fazelor Reinecke Bronz C₂-D și Hallstatt A³⁹. Problematică rămâne încadrarea cronologică a brățării de la Șmig care, în cazul că este contemporană cu celelalte piese de aur din tezaur, se află la o distanță de timp apreciabilă de restul brățărilor și verigilor cu secțiunea rombică. Există totuși, așa cum precizau Amália Mozsolics⁴⁰ și Stephan Foltiny⁴¹, în depozitul din Bronzul mijlociu de la Rákospalota o brățară de bronz cu secțiunea

³³ Ciugudean 2010, 34 sq.

³⁴ Hänsel/Weihermann 2000, 21.

³⁵ Hänsel 2009, 31.

³⁶ Mozsolics 1973, 98.

³⁷ Vezi Hänsel 2009, 21.

³⁸ Vezi o listă de astfel de piese la Kacsó 2013, 231.

³⁹ Vezi discuția cu privire la aspectele cronologice legate de brățărilor și verigile de aur cu secțiunea rombică la Rusu 1972, 34 sq.; Mozsolics 1973, 97 sq.; Popescu 1975, 44 sqq.; Kemenczei 1984, 26, 84.

⁴⁰ Mozsolics 1968, 27.

⁴¹ Foltiny 1968, 705.

rombică⁴², ceea ce înseamnă că se confecționau astfel de piese și în această etapă a epocii bronzului.

În lipsa unor asocieri de piese în compoziția tezaurului de la Căuaș, nu este posibilă datarea sa mai restrânsă. Dorin Popescu înclină să-l încadreze mai degrabă în Hallstatt A⁴³, fără a prezenta argumente în acest sens.

Dacă avem în vedere apropierea locului de depunere a tezaurului de așezarea fortificată Gáva și dacă admitem o legătură directă între tezaur și așezare, atunci atribuirea descoperirii de aur perioadei Bronz târziu 3 (Hallstatt A) apare ca cea mai probabilă.

Totuși este de precizat că în punctul *Sighetiu* au fost descoperite incidental și la date diferite două topoare cu disc și spin de tip B₃, varianta Cehăluț⁴⁴ (descoperiri izolate?), iar pe teritoriul localității patru depozite de bronzuri, unul conținând și brățări de aur, care aparțin tipului Uriu-Ópályi (Depozitul I. Descoperit, în noiembrie 1895, într-o vie aflată pe terenul lui István Kováts. La locul descoperirii au apărut mai multe vase de lut [„urne realizate grosolan”], nu se precizează însă dacă piesele de metal s-au aflat în vreunul dintre aceste vase. 1-3. Brățări deschise de aur cu capetele ascuțite, diam. interior 4 cm. 4. Fragment de topor sau daltă, lung. păstrată 6 cm. 5. Fragment de topor cu disc și spin, părțile superioare și inferioare rupte. 6. Fragment de pumnal cu nervură mediană, mânerul și vârful rupte, lung. păstrată 21 cm. 7-10. Seceri cu limbă la mâner. 11. Mai multe turte de bronz de 11-15 cm, dintre care una avea formă de franzelă și diametrul de 12 cm. Piesele de bronz au ajuns la muzeul din Zaláu, în prezent sunt însă neidentificabile [informație I. Bejinariu]. Despre soarta pieselor de aur nu există informații. Lit.⁴⁵: Fetzer 1896; Roska 1942, 80, nr. 8; Rusu 1972, 45, nr. 16; Mozsolics 1973, 131; Petrescu-Dîmbovița 1977, 54; Bader 1978, 122, nr. 20; Némethi 1999, 18, nr. 6, a; Kacsó 2006, 81; Depozitul II. Descoperit la o dată și într-un punct neprecizate. Amália Mozsolics presupune că piesele ajunse la muzeul din Cluj ar putea aparține depozitului I. 1. Taiș de topor (cu disc și spin?). 2. Seceră cu limbă la mâner. 4-6. Fragmente de seceri. 7-9. Bucăți de bronz. MNIT [nr. inv. I. 1667-74]. Lit.: Roska 1942, 80, nr. 8; Mozsolics 1973, 131; Petrescu-Dîmbovița 1977, 54, pl. 30, 5-9 [sunt menționate și ilustrate două fragmente de topoare cu disc și spin]; Bader 1978, 122, nr. 20; Némethi 1999, 18, nr. 6, b; Depozitul III. Descoperit în 1955, într-un loc neprecizat. 1. Celt cu plisc. 2. Daltă cu toc. 3. Seceră cu buton. 4. Lingou în formă de brățară. Muzeul Carei [nr. inv. 24-27]. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 88, pl. 127, 1-4; Bader 1978, 122, nr. 20, pl. LXXIX, 12-15; Némethi 1999, 18, nr. 6, c; Depozitul V. Cinci topoare cu disc și spin, descoperite, în 1983, în punctul *Bogár*, locul *Kára*, pe un grind din valea mlăștinoasă a *Eriului*. 1. Topor cu disc și spin de tip B₃, varianta Cehăluț, lung. 23,3 cm, greutate. 508 g. 2. Topor de același tip și aceeași variantă, la taiș se păstrează un ciot de turnare, lung. 23,3 cm, greutate. 490 g. 3. Topor de același tip și aceeași variantă, o parte a taișului lipsă, se păstrează la mijlocul taișului ciotul de turnare, lung. 23,3 cm, greutate. 509 g. 4. Topor de același tip, varianta Breb, lama ruptă în două și puternic deteriorată, în mijloc goală în interior, lung. 27,2 cm, greutate. 392 g. 5. Topor cu disc și spin de tip B₄, varianta Uioara, cu trei nervuri pe lama ușor îndoită în partea inferioară, tubul de înmănușare prevăzut înspre capete cu câte două nervuri circulare, lung. 27,1 cm, greutate. 459 g. Muzeul Satu Mare [nr. inv. 31502-31506]. Lit.: Bader 1996, 267, fig. 5, fig. 6, 1-2; Némethi 1999, 18, nr. 6, e). Aceste descoperiri, la care se adaugă, eventual, o verigă de aur găsită, în anii 1870, în locul numit *Dinnyésdomb* (*Dâmbul Lebeniței*)⁴⁶ și un celt de tip transilvănean apărut în punctul *Sighetiu*⁴⁷, indică o intensă locuire a zonei și în perioada anterioară prezenței aici a culturii Gáva. Nu poate fi deci exclusă nici posibilitatea ca tezaurul de aur de la Căuaș să dateze din perioada Bronz târziu 2 (Reinecke Bronz C₂-D), fiind astfel contemporan cu ansamblul de descoperiri de metal din localitate.

⁴² Hampel 1886, pl. LXXXVI, 4.

⁴³ Popescu 1975, 69.

⁴⁴ Bader 1996, 270, fig. 14, 1-2; Némethi 1999, 19, nr. 6, g.

⁴⁵ Literatura este menționată selectiv.

⁴⁶ Petri 1902, 386; Bader 1978, 122, nr. 20; Némethi 1999, 18, nr. 6, f.

⁴⁷ Némethi 1999, 19, nr. 6, g.

Bibliografie

- Almássy et al. (red.) 1997: Almássy K./Istvánovits E./Kurucz K. (red.), *Aranyak a Jósa András Múzeumban (Aranytárgyakat tartalmazó régészeti leletegyüttesek a nyíregyházi Jósa András Múzeum gyűjteményében)*, Nyíregyháza 1997.
- Andrițoiu 2007: I. Andrițoiu, *Vor- und frühgeschichtlicher und antiker Bergbau im Gebiet von Nagyág/Săcărâmb (Kreis Hunedoara)*, In: Slotta R. /Wollmann V./ Dordea I. (Hrsg.), *Silber und Salz in Siebenbürgen, Bd. 8: Săcărâmb (Nagyág) – die Schatzkammer Rumäniens*, Teil I, Bochum 2007, 51-66.
- Bader 1978: T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică*, București 1978.
- Bader 1996: T. Bader, *Neue Bronzefunde in Nordwestrumänien*, In: Kovács T. (ed.), *Studien zur Metallindustrie im Karpatenbecken und den benachbarten Gebieten. Festschrift für Amália Mozsolics zum 85. Geburtstag*, Budapest, 1996, 265–301.
- Bernjakovič 1960: K. Bernjakovič, *Bronzezeitliche Hortfunde vom rechten Ufergebiet des Oberen Theisstales (Karpatoukraine USSR)*, SlovArch VIII, 1960, 325-392.
- Burda 1979: Șt. Burda, *Tezaure de aur din România*, București, 1979.
- Burda 1983: Șt. Burda, *Tezaurul de la Hodiș*, Magazin Istoric 17, 1983, nr. 5, 19-20.
- Catalog 1994: *Goldhelm, Schwert und Silberschätze. Reichtümer aus 6000 Jahren rumänischer Vergangenheit* (catalog de expoziție), Frankfurt am Main, 1994.
- Catalog 2000: *A Magyar Nemzeti Múzeum őskori aranykincsei. Kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban 2000. V. 18 – VII. 16*, Budapest, 2000.
- Ciugudean 2010: H. Ciugudean, *Piese de aur din depozitul Cugir I și relația lor cu sistemele metrologice din Bronzul târziu – The Gold Rings of the Cugir Hoard and their Relation to the Late Bronze Age Weight Systems*, Apulum XLVII, 2010, 23-40.
- Ciugudean, Aldea 1997: H. Ciugudean, I. Al. Aldea, *Depozitul de la Cugir și raporturile sale cu manifestările culturale ale bronzului târziu transilvănean*, In: H. Ciugudean, *Cercetări privind epoca bronzului și prima vârstă a fierului în Transilvania*, BMA VII, 1997, 99-134.
- Ciugudean, Aldea 2005: H. Ciugudean, I. Al. Aldea, *Der Bronzefund von Cugir, Kr. Alba und seine Beziehungen zu den spätbronzezeitlichen Kulturphänomenen Siebenbürgens*, In: T. Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien II. Beiträge zur Veröffentlichung und Deutung bronze- und älterhallstattzeitlicher Metallfunde in europäischem Kontext*, BiblMuzBistrița Seria Historica 11, Bistrița, Cluj-Napoca, 2005, 95-132.
- Crișan et al. 1992: I. H. Crișan, M. Bărbulescu, E. Chirilă, V. Vasiliev, I. Winkler, *Repertoriul arheologic al județului Cluj*, Cluj-Napoca, 1992.
- Davidescu 1981: M. Davidescu, *Un tezaur de podoabe tracice descoperit la Hinova-Mehedinți – Un trésor d'objets de parure découvert à Hinova-Mehedinți*, Thraco-Dacica II, 1981, 7-22.
- Davidescu, Vulpe 2010: M. Davidescu, A. Vulpe, *The Urnfield in Hinova, Mehedinți County (Roumania)*, Dacia N.S. LIV, 2010, 43-95.
- Dörner 1960: E. Dörner, *Der Goldfund von Sîntana-Arad*, Dacia N.S. IV, 1960, 471-479.
- Fetzer 1896: J. F. Fetzer, *Érkávási bronzlelet*, AÉ XVI, 1896, 191-192.
- Foltiny 1968: S. Foltiny, *Einige spätbronzezeitliche Goldfunde aus Siebenbürgen im Naturhistorischen Museum*, AnnNaturhistorMusWien 72, 703-711.
- Furmánek 2003: V. Furmánek, *A Julcsa-barlangban végzett régészeti ásatások előzetes eredményei*, In: *Tudomány a Duna két partján. Az akadémiai közös kutatásaink című konferencián elhangzott előadások*, Pozsony, 2003, 66-69.
- Gooss 1876: C. Gooss, *Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens*, AVSL 13, 1876, 203-338.
- Gooss 1877: C. Gooss, *Skizzen zur vorrömischen Kulturgeschichte der mittlern Donaugegend*, AVSL 13, 1877, 407-537.
- Hampel 1881: J. Hampel, *Marmarosmegyei aranylelet*, AÉ XIV, 1880 (1881), 29-32.
- Hampel 1886: J. Hampel, *A bronzkor emlékei Magyarhonban. I. rész: Képes atlasz*, Budapest, 1886.
- Hampel 1892: J. Hampel, *A bronzkor emlékei Magyarhonban. II. rész: a leletek sztatistikája*, Budapest, 1892.

- Hampel 1896: J. Hampel, A. N. *Múzeumi Régiségtár gyarapodása...*, AÉ XVI, 1896, 442-444.
- Hampel 1899: J. Hampel, A. N. *Múzeumi Régiségtár gyarapodása...*, AÉ XIX, 1899, 376-379.
- Hänsel 2009: B. Hänsel, *Frühformen des Geldes im bronzezeitlichen Europa*, Godišnjak XXXVIII, 2009, 23-35.
- Hänsel, Weihermann 2000: B. Hänsel, P. Weihermann, *Ein neu erworbener Goldhort aus dem Karpatenbecken im Berliner Museum für Vor- und Frühgeschichte*, ActaPraeArch 32, 2000, 7-29.
- Horedt 1944: K. Horedt, *Die vorgeschichtliche und römische Abteilung des Baron Brukenthalischen Museums*, Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museums 9-10, 1944, 94-113.
- Horedt 1947: K. Horedt, *Vorgeschichtliche Beiträge*, Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museums 12, 1947, 41-43.
- Iliescu 1968: O. Iliescu, *Tezaurul de obiecte premonetare de la Căuaș*, Creșterea colecțiilor. Caiet selectiv de informare 23-24, 1968, ianuarie-iunie, 87-88, pl. I-II.
- Kacsó 1981: C. Kacsó, *Date noi cu privire la tezaurul de aur de la Sarasău – Neue Daten bezüglich des Goldfundes von Sarasău*, SCIVA 32, 1981, 371-381.
- Kacsó 2006: C. Kacsó, *Bronzefunde mit Goldgegenständen im Karpatenbecken*, In: J. Kobaľ, *Bronzezeitliche Depotfunde – Problem der Interpretation. Materialien der Festkonferenz für Tivadar Lehoczky zum 175. Geburtstag*. Ushhorod, 5.-6. Oktober 2005, Užgorod, 76-123.
- Kacsó 2011: C. Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, vol. I-II, BiblMarmatia 3, Baia Mare, 2011.
- Kacsó 2013: C. Kacsó, *Beiträge zur Kenntnis der bronzezeitlichen Metallhandwerks in der Maramuresch*, In: B. Rezi, R. E. Németh, S. Berecki (eds.), *Bronze Age Crafts and Craftsmen in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș 5-7 October 2012*, BiblMusMarisiensis Archaeologica VI, Târgu Mureș, 225-237.
- Kemenczei 1967: T. Kemenczei, *A napkor-piripucpusztai bronzlelet – Der Bronzefund aus Napkor-Piripicpuszta*, JAMÉ VIII-IX, 1965-1966 (1967), 13-24.
- Kemenczei 1984: T. Kemenczei, *Die Spätbronzezeit Nordostungarns*, ArchHung LI, Budapest, 1984.
- Kenner 1863: F. Kenner, *Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funde in der Österreichischen Monarchie (1859-1861)*, Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen 29, 1863, 185-337.
- Kienlin/Marta 2014: T. L. Kienlin/L. Marta, *New geophysical Data on the Internal Structure of the Gáva/Sites of Andrid-Corlat and Căuaș-Sighetiu in North-Western Romania*, In: T. L. Kienlin/P. Valde-Nowak/M. Korczyńska/K. Cappanberg/J. Ociepka (eds.), *Settlement, Communication and Exchange around the Western Carpathian. International Workshop held at the Institute of Archaeology, Jagiellonian University, Kraków October 27-28, 2012*, Oxford, 2014, 381-403.
- Kobaľ 2000: J. V. Kobaľ, *Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien (Ukraine)*, PBF XX, 4, Stuttgart, 2000.
- Lazăr 1995: V. Lazăr, *Repertoriul arheologic al județului Mureș*, Târgu Mureș, 1995.
- Lehoczky 1886: T. Lehoczky, *A romocsaházai őskori aranyleletekről*, AÉ VI, 1886, 234.
- Lehoczky 1892: T. Lehoczky, *Adatok hazánk archeológiájához különös tekintettel Beregmegyére és környékére*, I, Munkács, 1892.
- Luca 2005: S. A. Luca, *Arheologie și istorie (II). Descoperiri din Banat*, BiblSeptemcastrensis X, Sibiu, 2005.
- Luca et al. 2003: S. A. Luca, Z. K. Pinter, A. Georgescu, *Repertoriul arheologic al județului Sibiu*, BiblSeptemcastrensis III, Sibiu, 2003.
- Macrea, Kacsó 1972: M. Macrea, C. Kacsó, *Depozitul de bronzuri de la Bătarci – Das Bronzedepot von Bătarci*, StCom Satu Mare 1972, 101-112, pl. XX-XXV.
- Márki 1892: S. Márki, *Aradvármegye és Arad szabad királyi város története*, I, Arad, 1892.
- Marta et al. 2010: L. Marta, T. L. Kienlin, E. Rung., P. Schramm, *Recent Archaeological Research on the Bronze Age Fortified Settlements of the Ier Valley, North-Western Romania*, In: B. Horejs, T. L. Kienlin (eds.), *Siedlung und Handwerk. Studien zu sozialen Kontexten in der Bronzezeit. Beiträge zu den Sitzungen der Arbeitsgemeinschaft Bronzezeit 2007 und 2008*, UPA 194, Bonn, 2010, 121-138.

- Marta *et al.* 2012: L. Marta, C. Astaloş, Z. Kadas, F. Sfrengu, M. Trandafir, C. Achim, B. Menesi, *Căuaş, com. Căuaş, jud. Satu Mare, punct Sighetiu*, CCAR, Campania 2011, Târgu Mureş 2012, 37-38.
- Márton 1907: L. Márton, *A féregyházi őskori aranylelet*, AÉ XXVII, 1907, 57-68.
- Metzner-Nebelsick *et al.* 2014: C. Metzner-Nebelsick, C. Kacsó, L. D. Nebelsick, B. Bobîna, K. Massy..., *Lăpuş, com. Lăpuş, jud. Maramureş, Punct: Podanc*, CCAR, Campania 2013, Bucureşti, 2014, 79-81.
- Mitrea 1941: B. Mitrea, *Il problema delle monete-anelli della Dacia*, Dacia VII-VIII, 1937-1940 (1941), 147-159.
- Moga, Ciugudean (red.) 1995: V. Moga, H. Ciugudean (red.), *Repertoriul arheologic al judeţului Alba*, BMA II, Alba Iulia, 1995.
- Mozsolics 1950: A. Mozsolics, *Der Goldfund von Velem-Szentvid*, Praehistorica I, Basel, 1950.
- Mozsolics 1966: A. Mozsolics, *Die Goldfunde von Nyíregyháza und Szarvasszó*, ActaArchHung XVIII, 1966, 15-33.
- Mozsolics 1968: A. Mozsolics, *Goldfunde des Depotfundhorizontes von Hajdúsámson*, 46.-47. BerRGK, 1965-1966 (1968), 1-76.
- Mozsolics 1973: A. Mozsolics, *Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi*, Budapest, 1973.
- Mozsolics 1985: A. Mozsolics, *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely*, Budapest, 1985.
- Mozsolics 1989: A. Mozsolics, *Bronzezeitliche Goldohrringe von Dobrovitza*, MAGW 118/119, 1988/89, 163-174.
- Németi 1982: I. Németi, *Descoperiri de la începutul Hallstatt-ului în zona Careiului – Entdeckungen vom Beginn der Hallstattzeit in der Gegend um Carei*, StCom Satu Mare V-VI, 1981-1982, 45-58.
- Németi 1999: J. Németi, *Repertoriul arheologic al zonei Careiului*, BiblThrac XXVIII, Bucureşti, 1999.
- Németi 2009: J. Németi, *Barangolások Szatmárban*, Szatmárnémeti, 2009.
- Pârvan 1926: V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, Bucureşti, 1926.
- Petrescu-Dîmboviţa 1977: M. Petrescu-Dîmboviţa, *Depozitele de bronzuri din România*, BiblArh XXX, Bucureşti.
- Petri 1902: M. Petri, *Szilágy vármegye monographiája*, III, 1902.
- Pink 1928: K. Pink, *Goldstabringe aus Dakien*, Numismatische Zeitschrift 21, 1928, 1-11.
- Popescu 1956: D. Popescu, *Prelucrarea aurului în Transilvania înainte de cucerirea romană*, Materiale II, 1956, 196-250.
- Popescu 1975: D. Popescu, *Tezaurele de aur de la Sacoşu Mare şi Căuaş – Die Goldschätze von Sacoşu Mare und Căuaş*, Tibiscus 4, 1975, 41-74.
- Pulszky 1881: F. Pulszky, *(Aranylelet)*, AÉ I, 1881, 133-136.
- Repertoriu Arad = *Repertoriul arheologic al Mureşului Inferior. Judeţul Arad*, BiblHistArchBanatica XXIV, Timişoara, 1999.
- Rómer 1865: F. Rómer, *A két hazában talált régi arany műemlékről, különösen a szarvasszói-Mármaros-megyei-arany kincsről*, ArchKözl V, 1865, 29-45.
- Rómer 1868: F. Rómer, *Magyar régészeti krónika*, ArchKözl VII, 76-82, 181-198.
- Rusu 1972: M. Rusu, *Consideraţii asupra metalurgiei aurului din Transilvania în Bronz D şi Hallstatt A – Zur Goldmetallurgie Siebenbürgens in der Bronze D- und Hallstatt A-Zeit*, AMN IX, 1972, 29-63.
- Seidl 1856: J. G. Seidl, *Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funde in der Österreichischen Monarchie* 5, Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen 15, 1856, 239-336.
- Soroceanu 1998: T. Soroceanu, *Peregrini Romani. Römische Fundgut in vorskythenzeitlichen Horten Siebenbürgens*, PZ 73, 1998, 233-251.
- Soroceanu 2008: T. Soroceanu, *Die vorskythenzeitlichen Metallgefäße im Gebiet des heutigen Rumäniens – Vasele de metal prescitice de pe actualul teritoriu al României*, BiblMuzBistriţa Seria Historica 16, Bistriţa, Cluj-Napoca, 2008.
- Téglás 1887: G. Téglás, *Az erdélyi medence őstörténelméhez*, OTTÉ XII, 1887, 55-87, 181-204, 299-312.

- Téglás 1889: G. Téglás, *Hunyadmegye barbár fémléletei*, A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társaság Évkönyve az 1887-ik és 1888-ik évekről, V, 1889, 51-64.
- Téglás 1892: G. Téglás, *A történelemelőtti Dáciáról*, AÉ XII, 1892, 403-410.
- Tompa 1937a: F. Tompa, *25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn 1912-1936*, 24.-25. BerRGK, 1934-35 (1937), 27-144.
- Tompa 1937b: F. Tompa, *Adatok az őskori aranykereskedelemhez*, AÉ L, 1937, 49-56.
- Țârlea, Popescu 2013: A. Țârlea, A.-D. Popescu, *Aurul și argintul în epoca bronzului și prima epocă a fierului*, In: R. Oanță-Margitu (ed.), *Aurul și Argintul Antic al României. Catalog de expoziție*, București, 2013, 48-63.

Abbildungsverzeichnis

- Abb. 1. Căuaș. *Togul Molnăreștilor* (Foto Liviu Marta).
- Abb. 2. Căuaș. Karte der Ortschaft mit den Fundstellen *Togul Molnăreștilor* und *Sighetiu*.
- Abb. 3. Căuaș. Goldfund. 1965 entdeckte Stücke.
- Abb. 4. Goldene Armringe. 1. Căuaș. 2. Hodiș.